

Dopets innebörd i Svenska kyrkan

En studie av förhållandet mellan lärodokument och aktuellt informationsmaterial¹

KRISTINA TORIN

Inledning

Dopfrekvensen sjunker i Svenska kyrkan. Många församlingar känner ett behov av att marknadsföra dopet på ett annat sätt än tidigare. Det finns därmed en hel del material från kyrkan som riktar sig till nyblivna föräldrar för att understryka värdet i att döpa sina barn. Vad ger det här materialet för bild av dopet? Vilka effekter sägs dopet ha? Finns det någon eller några effekter som Svenska kyrkan betonar mer än andra?

När jag sökte svaren på dessa frågor märkte jag att Svenska kyrkan uttalar sig på olika sätt i olika sammanhang. Inte minst finns en tydlig skillnad mellan officiella texter av lärokaraktär och texter som så att säga marknadsför dopet till vanliga nutidsmäniskor. Jag blev intresserad av denna skillnad och har därför undersökt (a) vilka effekter som dopet har enligt de lärodokument som är grundläggande för Svenska kyrkan och (b) vilken nytta dopet sägs medföra i populärt hållna texter riktade främst till spädbarnsföräldrar. För att besvara (a) har jag använt mig av sådana texter som nämns som grundläggande för Svenska Kyrkans tro, bekännelse och lära i Kyrkoordningen (KO) 1 kap., 1 §. För att besvara (b) har jag undersökt domkyrkoförsamlingarnas hemsidor samt de brev dessa församlingar skickar till nyblivna föräldrar.

Det är inte alltid lätt att skilja mellan specifika effekter av dopet och övriga motiveringar för att hålla dopgudstjänst. I undersökningen

¹ Artikeln är en bearbetning av mitt examensarbete vid Centrum för teologi och religionsvetenskap i Lund, vårterminen 2010: "Nytta med dopet – En undersökning av Svenska kyrkans motiveringar till varför en människa bör döpas".

tas även sådant upp som i traditionell mening inte kan anses tillhöra dopets verkningar. Därför låter jag effekterna och motiveringarna representeras av nyckelbegrepp som jag sedan lyfter fram till diskussion.

Svenska kyrkans lära om dopet

Vi börjar med att göra nedslag i de texter som varit viktiga för utvecklingen av den dopsyn och den dopritual som är aktuella i Svenska kyrkan idag. Redovisningen följer i stort den ordning i vilken KO 1 kap., 1 § och Svenska kyrkans bekännelsekrifter tar upp de olika texterna. KO tar upp ett flertal dokument på vilka Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära vilar. Dock har inte alla samma vikt för den här artikelns syfte och en del blir därför utelämnade.² Bibeln, de tre gammalkyrkliga bekännelserna och den augsburgska bekännelsen är basala texter i sammanhanget. Jag valde också att studera augsburgska bekännelsens apologi på grund av dess nära anslutning till augsburgska bekännelsen. Även Luthers båda katekeser har betytt mycket för Svenska kyrkans dopsyn. Den sista satsen i KO:s första paragraf talar om ”bejakade dokument”. Dessa är inte specificerade men det förutsätts i KO:s kapitel 18 att Svenska kyrkans gudstjänstböcker uttrycker kyrkans tro, bekännelse och lära. Därför är det viktigt för artikelns syfte att även studera dessa.

Bibeln

I Nya testamentet finns det framför allt två centrala texter om dopet. Den ena texten handlar om Jesu dop i Jordan (Mark 1:9–11 m. par.) och den andra är den så kallade dop- och missionsbefallningen i Matt 28. Jesu eget dop tillsammans med uppmaningen om att döpa bildar bakgrunden till det dop som sedan dess har utförts i kristenheten.

² Jag valde bort några dokument som jag inte ansåg tillförde något till undersökningen: Schmalkaldiska artiklarna behandlar inte specifikt dopets effekter utan talar till största del om dopets icke-magiska verkan. Artikelnen om påvens makt och överhöghet faller även den på att dess innehåll inte behandlar dopet eller dopets effekter.

Naturligtvis har det kristna dopet fått näring från andra religiösa bad, framför allt judiska reningsbad och från Johannesdopet, men det är en fråga för en annan undersökning. Aidan Kavanagh menar att det talas om tre olika sorters dop i NT³. För det första är det Jesu eget dop i Jordan av Johannes, ett dop som är unikt på det sättet att ingen av de andra människor som kom till Johannes för att döpas med omvändelsesdopet blev gudomligt erkända som Messias och Guds tjänare. Jesu dop är heller inte helt likt det kristna dopet vilket i sin tur är ett svar på det ”totalt frälsande händelseförlopp som sätts i rörelse i och med Jesu dop”⁴. Den andra sortens dop är de som utförs av Jesus⁵ och hans lärjungar *före* påskhändelserna. Dessa dop var varken judiska bad, Johannesdop eller kristna dop utan dop ”i lydnad mot den messianska förkunnelsen, med det messianska handlandet som fälttecken och i förväntan inför den messianska befrielsen”⁶. Den tredje sortens dop är de som utförs *efter* påskhändelserna. Dessa dop består av flera handlingar som hänger samman med varandra: evangeliet om Jesus Kristus predikas, evangeliet blir trott, dop i vatten och/eller Helig Ande sker och slutligen blir den döpte del i en gemenskap som ”deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna”⁷.

Det finns ett antal passager i NT som alluderar till själva dop-handlingen. Dessa pekar framför allt på hur de tidigaste dopen dels utfördes i Jesu namn (se t.ex. Apg 8:16, Apg 19:5) och dels framför allt var dop av vuxna. Det senare är inte särskilt märkligt med tanke på att kristendomen ännu befann sig i en missionssituation. Först när många vuxna var döpta fanns det familjer som ville att deras barn också skulle döpas.⁸ Därför är också dopritualet i mångt och mycket

3 Kavanagh 1978, s. 12–23.

4 Beasley-Murray 1972, s. 64.

5 De synoptiska evangelierna säger inget om att Jesus ska ha utfört dop. Joh 3:22 säger att Jesus döpte i Judeen medan Joh 4:2 hävdar att det bara var lärjungarna som döpte, förvisso auktoriserade av Jesus.

6 Beasley-Murray 1972, s. 72.

7 Apg 2:42.

8 Det finns fyra berättelser om hur hela hushåll blir döpta: 1 Kor 1:16, Apg 16:15, Apg 16: 33 och Apg 18:8. *Oikos* är grekiska för ”hus” eller ”hushåll” och innefattar alla som bor i huset: fria män, kvinnor, barn och slavar.

präglat av vuxendopet. De tidigaste dopen utfördes också i direkt anslutning till bekännelsen av Kristus istället för, som senare kom att bli tradition, att dopet föregicks av en kortare eller längre förberedelsestid, ett katekumenat.

De symboler och bilder som i Bibeln förknippas med dopet är närmast oändliga i antal. Det är många gånger svårt att skilja ut en bild från en annan eftersom de ofta går in i varandra. Till att börja med är vatten en mycket rik symbol i sig själv. Vatten är livsnödvändigt men det är också livsfarligt. Bibeln berättar om kaosvattnen i skapelsens början som Gud bemästrar (1 Mos 1, Ps 136:6), om vattnen som dränker jorden men samtidigt bär upp Noas ark (1 Mos 6–8, 1 Petr 3:20–21), om Sävhavet som delar sig för israeliterna men dränker egyptierna (2 Mos 14, jfr 1 Kor 10) och om hur judarna ska rena sig med bad i vatten för att kunna träda fram inför Herren (t.ex. 3 Mos 14:8–9, 3 Mos 15–16). Även Jesus bemästrar vattenmassorna (Mark 6:48–51), han talar om sig själv som givare av levande vatten (Joh 4:10) och enligt Johannesevangeliet strömmar vatten (och blod) från Jesu sida när soldaterna sticker honom i sidan med en lans (Joh 19:34). Det sista exemplet brukar ses som en bild för hur sakramenten flyter fram ur Jesu kropp: ”hädanefter är det möjligt ‘att bli född av vatten och ande’ (Joh 3:5) för att komma in i Guds rike”⁹.

Symbolerna och bilderna uttrycker olika effekter som dopet har. Den ursprungliga ritens att helt nedsänka dopkandidaten i vattnet symboliserar hur hon/han dör och begravs med Kristus för att sedan uppstå (Rom 6:4) ur vattnet igen som en ny skapelse (2 Kor 5:17, Gal 6:15). Dopfunten är alltså både grav och livmoder¹⁰ där dopkandidaten dör och föds på nytt genom ”vatten och ande” och på så vis kan få del i Guds rike (Joh 3:5). Dopfunten är också en bild för Jordanfloden där Jesus döptes och över vilken israeliterna tågade för att få komma in i det utlovade landet vilket i sin tur symboliserar Guds rike för den döpte. ”Dopet innebär initiation in i Guds nya rike av vilket kyrkan är en koloni på jorden.”¹¹ Alla döpta döps in i samma kropp och får

⁹ *Katolska Kyrkans Katekes*, s. 349.

¹⁰ White 1993, s. 22.

¹¹ White 1993, s. 17.

dricka av samma Ande (1 Kor 12:13) och hör därför samman med varandra i en och samma kyrka, som delarna i en människokropp (1 Kor 12:12–31). Genom att dela Kristi död och uppståndelse, genom att ikläda sig Kristus (Gal 3:27), delar den döpte också hans liv och gärning. Den döpte blir liksom Kristus en helig präst, Guds barn och arvinge (Gal 3:26–4:7). Döpet kan också kallas upplysning eftersom den döpte tagit emot Ordet, det vill säga ”det sanna ljuset, som ger alla människor ljus” (Joh 1:9). Den döpte blir själv världens ljus (Matt 5:14) och ljusets barn (1 Thess 5:5, Ef 5:8). Enligt flera passager i NT ger döpet dessutom syndernas förlåtelse. I Apg 2:38 utlovar Petrus syndernas förlåtelse om människorna låter döpa sig. I Ef 1:7 talar Paulus om hur Jesu blod har gett människorna förlåtelse. I Romarbrevet och 1 Korinthierbrevet talar Paulus om hur synden och döden kommit in i världen genom en enda människa (Adam) och hur dessa nu har besegrats genom en enda människas rättfärdighet (Jesus Kristus).¹²

Fem effekter framträder tydligt i de nytestamentliga texterna: döpet ger gemenskap med Kristus (Rom 6:3), döpet ger gemenskap med Kristi kropp (dvs. kyrkan, 1 Kor 12, Gal 3:28), den döpte får del av Helig Ande (Apg 2:38, Mark 1:10 m. par.), döpet förmedlar syndernas förlåtelse (Apg 2:38, Apg 22:16, Heb 10:22) och den döpte föds på nytt (Tit 3:5, Joh 3:5).¹³

Flera av de ovan angivna bibelställena finns med som förslag på läsningar, både vid barndop och dop av unga och vuxna, i den nuvarande svenska kyrkohandboken (HB 1986). Dessutom läses vid barndop alltid texten om ”Jesus och barnen”, det vill säga Mark 10:13–16. Denna text kan vara ett sätt att motivera dop av barn som ännu är för små för att kunna leva upp till Mark 16:16, som Luther hänvisar till som en anledning att döpa människor: ”Den som tror och blir döpt skall räddas, men den som inte tror skall bli dömd.” Luther själv hävdade bestämt att barn blev döpta på riktigt och hänvisade till alla de människor som blivit döpta som barn och som uppenbarligen fått Andens gåva.¹⁴

12 Rom 5:15–21, 1 Kor 15:22.

13 White 1993, s. 21f.

14 Luther 1999, s. 144.

De tre huvudsymbola

De tre gammalkyrkliga bekännelserna ska enligt KO sammanfatta de bibliska texterna. De apostoliska och athanasianska trosbekännelserna nämner inte dopet specifikt vilket däremot den nicenska bekännelsen gör: ”Jag bekänner ett enda dop, till syndernas förlåtelse.” Dess syftning är tydlig: dopets effekt är att synder blir förlåtna.

Augsburgska bekännelsen (CA) och dess apologi

Enligt CA är dopet nödvändigt för saligheten, det ger syndernas förlåtelse och Guds nåd även till små barn. Apologin vill säga samma sak men använder fler ord och ägnar många av dessa till att argumentera för barn dopet: ”Därför är det nödvändigt att döpa de små barnen för att löftet om frälsningen må komma dem till del, i enlighet med Kristi befallning: döpen alla folk. Liksom frälsningen i detta ord tillbjudes alla, så tillbjudes också dopet åt alla, män, kvinnor, barn och spädbarn. Härav följer tydligt, att barnen böra döpas, ty frälsningen tillbjudes tillsammans med dopet.”¹⁵ Dopets effekter är tydliga även här: syndernas förlåtelse och Guds nåd som gåva, i apologin sammanfattade med ordet frälsning.

Martin Luthers lilla och stora katekes

I Lilla katekesen skriver Martin Luther så här om dopets nytta: ”Dopet verkar syndernas förlåtelse, frälser ifrån döden och djävulen och giver evig salighet åt alla dem som sätter tro till Guds ord och löften.”¹⁶ Guds ord fyller vattnet med mening och ger det verkan tillsammans med den tro som förtröstar på Guds ord. Dopet är en ny födelse i den Helige Ande, fortsätter Luther och förklarar: ”... den gamla människan i oss skall genom daglig ånger och bättring förkvävas och dödas med alla synder och onda lustar och en ny människa dagligen framkomma och uppstå, vilken i rättfärdighet och helighet skall leva inför Gud evinnerligen.”¹⁷ Det finns alltså en förväntning på att den

15 Augsburgska bekännelsens apologi, avsnitt IX, 52 § (*Svenska kyrkans bekännelseskristen*, s. 185).

16 Luther 1983, s. 19–20.

17 Luther 1983, s. 21.

döpte dagligen ska minnas sitt dop, omvända sig och arbeta på att bli en bättre människa. Denna process kallas ibland helgelse.

I Stora katekesen understryker Luther flera gånger att Gud är den som gör dopet till vad det är. Det är instiftat och befallt av Gud och utan Guds ord och Guds namn skulle vattnet bara vara vatten. Luther menar att det är detta som gör dopet till ett sakrament: det är ett yttre skal, ett yttre tecken, som innesluter Guds ord, rikedom och kraft. Vi behöver det yttre tecknet för att kunna ta in dess mening i vårt hjärta menar Luther, men, fortsätter han, ”det är alltså uppenbart att dopet inte handlar om något som vi människor gör, utan om en skatt som Gud skänker och som vi tar emot genom att tro.”¹⁸ När det gäller dopets nytta och effekter står det i Stora katekesen som följer: ”Dopets kraft, uppgift, nytta och ändamål är att saliggöra. Vi döper ingen för att han skall bli till exempel en furste, utan – som orden säger – för att han ska räddas. Att bli räddad innebär som vi vet inget annat än att vi befrias från synden, döden och djävulen och får komma in i Kristi rike och leva med honom för evigt.”¹⁹ Härefter poängterar också Luther att även dop av barn är ett rätt och giltigt dop även om ett litet barn inte kan sägas ha en uttalad tro på Gud. Dopet är fortfarande vad det är genom att Guds ord innesluts i vattnet, hur det än tas emot för stunden. Ytterligare en nytta med dopet, som hänger samman med syndernas förlåtelse, är att den döpte dör bort från ”den gamle Adam” och föds som en ny människa med Kristus, med andra ord ”den nye Adam”. Den gamle Adam, den gamla människan är den läggning vi föds med, en läggning som Augustinus kallade en ”benägenhet att synda”²⁰. Som döpt kristen lever man i sitt dop genom att dagligen kämpa emot den gamla människan och försöka bli mer tålmodig, mild och fridsam och dämpa den syndiga benägenheten.

Nyckelbegreppen framträder tydligt i katekeserna: syndernas förlåtelse, gemenskap med Kristus, ny födelse, evigt liv i Kristi rike, del i Guds nåd samt helgelse.

18 Luther 1999, s. 142.

19 Luther 1999, s. 140.

20 *Non posse non peccare* – oförmåga att icke synda. Häglund 2003, s. 116.

Konkordieformeln och Uppsala mötes beslut 1593

Konkordieformeln tar upp en rad läror och artiklar som tillskrivs vederdöparna och förkastar dessa läror. Den stora frågan här är hurvida barn behöver döpas eller inte. Artiklarna som förkastas hävdar att arvsyndsläran inte är aktuell och att barn därmed är oskyldiga, syndfria och utan behov av dop. Vad Konkordieformeln alltså gör är att förkasta dem som i sin tur förkastar arvsyndens realitet, dess verkningar även hos små barn och dess medicin: syndernas förlåtelse i dopet.²¹

Uppsala mötes beslut 1593 är i princip en äldre version av KO 1 kap, 1 §. Här slås fast att Sverige ska vara ett protestantiskt land där tro, bekännelse och lära grundas i de bibliska texterna (utan att behöva förklaras av fäderna eller andra). De tre huvudsymbola bejakas och erkänns tillsammans med den augsburgska bekännelsen av år 1530.²² Inga av dopets effekter tas upp explicit men däremot implicit genom att till exempel den nicenska trosbekännelsen bejakas (se ovan).

Kyrkohandböckerna före 1986

Dopritualets historia i Svenska kyrkan har beskrivits av Carl-Henrik Martling.²³ Efter reformationen i Sverige blev det inte några större förändringar i dopritualet jämfört med den medeltida ordningen. Den stora skillnaden i ritualet var att dopet förrättades på svenska så att församlingen skulle förstå vad som sades. I övrigt följdes i stort sett den ordning som Luther förordat i *Taufbüchlein* 1523. Under 1600- och 1700-talen genomgick dopritualet desto större förändringar. Flera moment togs bort eller ändrades. Med de pietistiska strömningarna kom tankar på att ställa krav på ett kristet liv och samtidigt kritiserades dopritualet från rationalistiskt håll för att det inte lade tillräckligt stor vikt vid den kristna moralen. Dessutom önskades en mer optimistisk syn på det odöpta barnet och röster höjdes för att ta bort varje antydning om att något i dopritualet skulle ha någon slags magisk verkan.

21 Konkordieformeln, avsnitt XII, 4–6 § (*Svenska kyrkans bekännelseskriterier*, s. 536).

22 Uppsala mötes beslut (*Svenska kyrkans bekännelseskriterier*, s. 707).

23 Martling 1992, s. 94f, 278, 284, 291, 294.

De ändringar som verkligen infördes till handboken 1811 gav upphov till mycket diskussion under 1800-talet. Som exempel kan nämnas att exorcismen togs bort liksom momentet där dopkandidaten, eller dess faddrar, avsvärjer sig djävulen (abrenuntiation). Martling menar att dopritualet därmed förlorade sin karaktär av realistisk dualism och ”i viss mån även dopets sakramental grundkaraktär [...] Dopet tolkades mera som ett förbund än som en Guds kraftgärning i kampen mot ondskan.”²⁴

1800-talet såg en liturgisk förnyelse födas och med det ökade intresset för liturgi kom också ökad kunskap. Även internationellt fick liturgin större plats i diskussionerna och det samtida intresset för eku-
menik öppnade för mer influenser utifrån in i det svenskkyrkliga sammanhanget. De olika handboksförslag som lades fram under 1800-talet och början av 1900-talet innehöll både en viss tillbakagång till 1693 års handbok och en del nyare inslag. Abrenuntiationen kom och gick i förslagen, olika böner för att ersätta abrenuntiation och exorcism skrevs och formulerades om. Den anda av individuell förpliktelse som 1811 års dopritual genomsyrades av mildrades och tanken på dopet som en ny födelse fick större plats. Under 1900-talets första decennier blev dopet som ett tecken på Guds förekommande nåd, barnskapet hos Gud samt tanken på ”dopet som ett upptagande i församlingen”²⁵ de mer dominerande dragen i revideringsförslagen. Dessa fick också genomslag i den kyrkohandbok som stadfästes 1942.

Till 1986 års kyrkohandbok hann förutsättningarna återigen förändras. Den liturgiska rörelsen fick än mer allmänt genomslag samtidigt som dopfrekvensen sjönk. Diskussionerna om dopsyn och doppraxis handlande om allt från dopets relation till medlemskapet i kyrkan och vad en del kallade ”urskiljningslöst döpande” till praktiska frågor om tillvägagångssätt och formuleringar. De som närvarade vid doggudstjänsten började få en mer aktiv roll och förutsattes i 1986 års kyrkohandbok medverka aktivt till exempel genom textläsning och medverkande vid handpåläggning. Korstecknandet och bruket av

²⁴ Martling 1992, s. 94f.

²⁵ Martling 1992, s. 291.

dopljus togs upp och spred sig snabbt. Enligt Martling står den dopgudstjänst som påbjuds i nuvarande kyrkohandbok på flera punkter ”fri från den tidigare traditionen” och innebär i och med aktiveringen av föräldrar och andra närvarande ”en klar nyskapelse”.²⁶ Mer om nuvarande kyrkohandbok nedan.

Kyrkoordningen 1999 (KO)

I inledningen till KO kap. 19 om dopet tas flera av dopets effekter fram: den döpte får syndernas förlåtelse, tas upp i en gemenskap (både en himmelsk och en jordisk), föds på nytt, får dela Jesu liv och får Guds nåd. Dopet har en inverkan på hela människans liv, varje dag får hon leva i dopet, gå från död till liv, från ofrihet till frihet.

Svenska kyrkans nu gällande gudstjänstböcker

”I gudstjänstböckerna uttrycks vad kyrkan tror, bekänner och lär. Gudstjänsten återspeglar såväl kyrkans tradition som förnyade former för gemensam tillbedjan.”²⁷ Det här avsnittet kommer därför att behandla nu gällande gudstjänstböcker, det vill säga: 1986 års kyrkohandbok, 1986 års svenska psalmbok, 2002 års evangeliebok samt En liten bönbok (reviderad 1986). För att inte artikelns ramar skall sprängas behandlas endast ett mindre urval av den textmängd som dessa böcker innefattar.

KYRKOHANDBOKEN (HB 1986)

Det finns tre olika ordningar för dop i kyrkohandboken: den första används när barn döps, den andra när unga eller vuxna döps och den tredje används vid dop i krissituation.²⁸ Nedan tas de texter upp som är gemensamma för både barn- och vuxendop, det vill säga det som står under rubrikerna Inledningsord, Befrielsebön och Dopbön, samt även orden under dophandlingens handpåläggning. Dop i krissituation tas upp för sig och där behandlas endast den inledande bönen och orden under dophandlingens handpåläggning.

²⁶ Martling 1992, s. 294.

²⁷ KO 18 kap., inl. (s. 78).

²⁸ HB 1986, s. 175–199.

De allmänna anvisningar som inleder avsnittet om dopet i kyrkohandboken konstaterar att: ”I dopet förenas människor med Jesus Kristus för att med honom och hans folk dela korsets och uppståndelsens liv.”²⁹ De ord som inleder dogmstämmandet är formulerade på samma tema men inkluderar även en passus om hur Kristus räddar människan från det onda: ”Gud vill att vi skall leva i gemenskap med honom. Därför har han sänt sin Son, Jesus Kristus, för att rädda oss från det onda. Genom dopet föder han oss till nytt liv, för oss in i sin kyrka och ett liv i förening med honom.”³⁰ Gemenskapstanken är tydlig, en gemenskap som sträcker sig över tidens och rummets gränser. Den döpte delar Kristi liv och gärning med allt vad det innebär av nyskapelse, helighet och barnskap.

Det som i tidigare kyrkohandböcker har varit en exorcism motsvaras i HB 1986 av en befrielsebön som följs av korstecknande. Bönen pekar på att Gud, den mäktige, övervinner alla onda makter och kan dra in dopkandidaten i gemenskap med sig men också att Kristus som segrat över döden gör denna gemenskap möjlig. Texten anspelar samtidigt på dop- och missionsbefallningen i Matt 28.

De efterföljande bibelläsningarna följs av dopbönen som har vattnet i dopfunten som fokus. Det finns två alternativa böner med lite olika utformning.³¹ Den första bönen talar om livets vatten och borttagen skuld, om ”nytt liv i Kristus” och en gemenskap med Guds folk. Den andra bönen talar om det folk Gud skapar i dopet, om nådens källa och delaktighet i Jesu död och uppståndelse. Båda bönerna uttrycker egentligen samma sak men nummer två uttrycker sig lite mer operatör. Begreppet ”nådens källa” är inget annat än förlåtelsens källa, det vill säga ett vatten som tvättar bort skulden från arvsyndet.

Efter dophandlingen ber prästen under handpåläggning: ”Livets Gud, uppfyll NN med din helige Ande, och hjälp honom att dag för dag leva i sitt dop.”³² Den döpte ska ”dag för dag leva i sitt dop” vilket med Luthers ord handlar om att varje dag kämpa emot den gamla

29 HB 1986, s. 176.

30 HB 1986, s. 179.

31 HB 1986, s. 183f.

32 HB 1986, s. 185.

människan och försöka bli mer fridsam och tålmodig och dämpa den syndiga benägenheten som vi inte blir av med i dopet.

Ordningen för dop i krissituation är kortare än de andra två och innehåller endast det mest grundläggande.³³ Den inledande bönen koncentreras, på grund av stundens allvar, till att handla om Guds kärlek och löfte att vara närvarande. Det genomsyrar också orden som åtföljer handpåläggningen: ”Livets Gud, uppfyll NN med din Ande. Bevara honom nu och alltid hos dig.”³⁴

Kyrkohandboken tar upp flera av de effekter som kommit fram ovan. De som får mest utrymme i texterna är gemenskapen med Kristus och Kristi kropp men även nyfödelsen och syndernas förlåtelse tas upp.

PSALMBOKEN (PsB 1986/2002)

I *Den svenska psalmboken med tillägg* finns det 13 psalmer under rubriken ”Dop” varav två i tillägget.³⁵ Alla dessa psalmer talar klart och tydligt om dopets olika effekter. Barnskap (nr 68:2), förlåtelse och att tvätas ren (nr 69:2, 3), nytt liv (nr 378:4), överlämnande (nr 379:3) och löfte om närvaro (nr 386:5) är några exempel. Men enligt min erfarenhet är det oftast inte dessa psalmer som sjungs på dop. Den allra vanligaste psalmen vid dop är snarare ”Tryggare kan ingen vara” (nr 248). Handlar den om dopet på något sätt, finns det några av dopets effekter representerade? Svaret är ja, även här finns det effekter. Vi behöver inte gå längre än till första raden: ”Tryggare kan ingen vara än Guds lilla barnskara”. Den tredje versen börjar ”Ingen nöd och ingen lycka skall utur hans hand dem rycka”. Guds barn kan vandra trygga på livets väg, Gud lovar att vara med hela tiden, alltså nyckelbegreppen gemenskap (del av Guds familj) och löfte om närvaro. Det bör påpekas att tre av ovan nämnda psalmer (68, 69 och 248) finns i den ekumeniska delen av psalmboken vilket kan ha betydelse för deras teologiska innehåll.

33 Det finns också en ordning ”för yttersta brådska” som innefattar endast själva dophandlingen: ”Jag döper dig i Faderns, Sonens och den helige Andes namn” samt begjutande med eller nedsänkande i vatten.

34 HB 1986, s. 198.

35 PsB 1986/2002.

Vi ser alltså att psalmboken tar upp flera effekter av dopet, främst gemenskap, löfte om närvaro, nyfödelse och förlåtelse.³⁶

EVANGELIEBOKEN (EB 2002)

Flera av evangeliebokens rubriker anknyter till dopets effekter, exempelvis ”Guds barn”, ”Enheten i Kristus” och ”Förlåtelse utan gräns”.³⁷ Två av dem har dessutom en direkt koppling till dopet: Första söndagen efter trettondagen har rubriken ”Jesu dop” och Första söndagen efter trefaldighet har rubriken ”Vårt dop”. Båda dessa söndagar har texter som anknyter till det vi tidigare sett.

Evangeliebokens formuleringar av dopets effekter är många och sammanfaller av naturliga skäl med Bibelns: nytt liv i Kristus, syndernas förlåtelse, ett nytt förbund och del i Helig Ande, för att nämna några.

EN LITEN BÖNBOK

I *En liten bönbok* finns bland annat böner för ”den dagliga andakten”, ”böner vid kyrkogång” och ”böner för särskilda tider och förhållanden”.³⁸ Under den sistnämnda rubriken finner man en bön med titeln ”På årsdagen av dop”. Den talar om gemenskap med Gud och ber om hjälp i den fortsatta vandringen på vägen genom livet:

Jag tackar dig, Herre, för att jag är döpt. Du kallade mig och utvalde mig, innan jag själv ens kunde tänka på din kärlek. Nu är jag ditt barn. Jag hör dig till. Hjälp mig att leva som du vill. Gör mig uthållig i bönen och trogen vid ditt ord, så att jag allt bättre lär känna dig. I livets alla skiften vill jag hålla fast vid det säkra: Jag är döpt i Jesu namn.

³⁶ Uppsala stift hade under åren 2007–2010 ett dopprojekt där bl.a. innehållet i doppsalmerna undersöktes. Projektets hemsida heter *Dopet i vår tid*; dokumentet om psalmerna heter ”12 – Vad säger våra doppsalmer om dopet”.

³⁷ EB 2002. Evangelieboken finns också tryckt längst bak i de flesta psalmböcker.

³⁸ *En liten bönbok*; finns också tryckt längst bak i de flesta psalmböcker.

Rubriken ”böner vid kyrkogång” rymmer bland annat en bön att använda ”När barndop förrättas”:

Herre Kristus, du som här och nu gör detta barn till en lem i din kropp, bevara det för allt ont och låt det växa upp till en kristen människa. Du är närvarande i våra minsta bröder och systrar. Du har själv sagt att det är dig vi tar emot när vi tar emot dem. Hjälp nu alla som har hand om detta barn, så att de mitt i vardagen minns att det är dig de har att göra med och omger barnet med all kärlek, sanning och aktsamhet. Du som av barns och spenabarns mun har upprättat dig en makt mot dina fiender, hjälp oss att se hur varje nytt barn är en ny möjlighet för oss att lära oss kärlek, och hjälp oss att ta vara på den möjligheten.

Den här bönen lägger mer vikt vid gemenskapen med Kristi kropp, alltså kyrkan, än den förra, men dess fokus är hur Kristus är närvarande i varje döpt och att man därför ska behandla dessa med tanke på det: med ”kärlek, sanning och aktsamhet”.

Sammanfattningsvis talar *En liten bönbok* om gemenskapen med och barnskapet hos Gud, gemenskapen med Kristi kropp samt om Jesu löfte om närvaro.

Sammanfattning

I det här kapitlet har vi sett hur Svenska kyrkans centrala texter tar upp en mångfald effekter av dopet. Fem framhävs särskilt: dopet ger gemenskap med Kristus, dopet ger gemenskap med Kristi kropp, den döpte får del av Helig Ande, dopet förmedlar syndernas förlåtelse och den döpte föds på nytt. Dessutom talas det om hur Gud upprättar ett nytt förbund med den döpte och att Jesus ger ett löfte om närvaro i den döptes dagliga kamp mot ”den gamla människan”. Den döpte får också del av Guds nåd och delar Kristi liv, död och uppståndelse.

Dock är det så att en effekt lyfts fram fler gånger än de andra och det är syndernas förlåtelse, antingen implicit eller explicit.

Domkyrkoförsamlingarnas broschyrer och hemsidor

Jag förmodar att många människor idag bildar sig en uppfattning om Svenska kyrkans dopsyn utifrån det som står att läsa på hemsidor och i de broschyrer och informationsbrev som församlingarna skickar ut. Rimligen sätter detta material också sin prägel på deras egen dopsyn. Det är ett brokigt material som skulle vara svårt att samla in i dess helhet. För att få en bild av det har jag koncentrerat mig på domkyrkoförsamlingarna, vars material bör kunna betraktas som representativt och förmodligen även utövar ett inflytande på andra församlingars material. Jag kontaktade alla 13 domkyrkoförsamlingar i Svenska kyrkan och fick tryckt material från elva av dem; Luleå och Karlstad domkyrkoförsamlingar hade vid tillfället inget tryckt material som skickas ut. Jag har också granskat den information om dopet som finns på samtliga domkyrkoförsamlingars hemsidor (och kompletterat detta med främst material från några hemsidor som specifikt handlar om dop; se vidare nedan). I materialet har jag sökt efter de olika effekter av dopet som jag har funnit genom ovanstående genomgång av de för Svenska kyrkans dopsyn centrala texterna. Dessutom har jag identifierat formuleringar som inte beskriver specifika effekter av dopet utan snarare uttrycker allmänna motiveringar till att människor bör döpas. De skiftande formuleringar som finns i materialet har jag sorterat in under ett antal nyckelbegrepp. På så vis har jag kunnat studera och sammanfatta vilka effekter av dopet och motiveringar till att människor bör döpas som nämns i texterna från respektive domkyrkoförsamling.

Eftersom jag från församlingarna bett att få de brev som skickas till nyblivna föräldrar är det naturligt att det mesta textmaterialet riktar sig specifikt till föräldrar som vill döpa sitt/sina barn. Dock finns ibland också material som riktar sig även till unga och vuxna. Oavsett ålder på dopkandidaten har effekterna/motiveringarna visat sig vara desamma.

Tabell 1																			
Nyckelbegrepp\domkyrkoförs.	Lund	Växjö	Gbg	Skara	Lkpg	Visby	Strängnäs	Västerås	Sthlm	Uppsala	Härnösand	Karlstad	Luleå	Summa					
Gemenskap/samhörighet	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	13					
Välkommande	x	x		x					x	x	x	x	x	8					
Löfte om närvaro		x		x	x	x				x	x	x	x	8					
Tacksamhet	x	x										x	x	4					
(Glädje/fest								x			x	x		3					
Tradition	x											x		2					
Överlämnande			x						x					2					
Företärelse					x						x			2					
Ny födelse					x						x			2					
Död och uppståndelse						x							x	2					
Vilja det bästa								x	x					2					
Kamp och seger						x								1					
Evigt liv med Gud						x								1					
Kravlöshet							x							1					
Välsignelseakt									x					1					
Helig Ande som gåva											x			1					
Ikäädande av Kristus											x			1					
Summa	4	4	2	3	2	7	2	4	4	4	8	6	4						

Resultatet av min genomgång redovisas i tabellen här intill. Det nyckelbegrepp som leder med förkrossande majoritet är gemenskap/samhörighet. Denna effekt av dopet finns nämnd hos alla 13 domkyrkoförsamlingarna. Effekter som också förekommer med hög frekvens är dopet som välkomnande och att Gud lovar dopkandidaten sin närvaro. Dessa nyckelbegrepp förekommer hos åtta församlingar vardera. Fyra församlingar nämner tacksamhet som ett motiv till dogudstjänst och tre av församlingarna ser dopet som en glädjefest. Dessutom förekommer relativt sporadiskt tradition, överlämnande, förlåtelse, ny födelse, död och uppståndelse samt att vilja det bästa för barnet. Ovanliga var begreppen kamp och seger, dopets kravlöshet, dopet som ett tillfälle att välsigna barnet liksom att dopet ger Helig Ande och innebär ett iklädande av Kristus. Dessa nyckelbegrepp förekom endast hos en församling vardera.

Man bör observera att begreppet gemenskap/samhörighet har en stor bredd. Det innefattar allt från den ofta förekommande kommentaren att dopet ger medlemskap i Svenska kyrkan till en gemenskap med hela den världsvida kyrkan i alla tider och även en gemenskap med Kristus/Gud.

Övrigt material

Det övriga material jag har sett på i min undersökning – främst hemsidor om dop som inte ges ut av någon specifik församling – pekar i stort sett i samma riktning som domkyrkornas eget material.³⁹ En skillnad är att det verkar finnas en tendens hos de ”utomkyrkliga” utgivarna att vara tydligare med de effekter av dopet som kanske ses som lite obekväma: syndernas förlåtelse, död och uppståndelse.

På Svenska kyrkans centrala hemsida fann jag en intressant passus om att dopet genom alla tider har ”varit den synliga bekräftelsen på varje människas självklara samhörighet med Gud.”⁴⁰ Det verkar alltså som att oavsett om dogudstjänst ägt rum eller inte så hör människan

39 Det övriga materialet består av boken *Livets skeden: Dopet*, broschyren Mannberg 2007 och hemsidorna *Bardop.nu*, *Dop i Lunds stift*, *Dopguiden* och *Dopet* (sistnämnda ingår i Svenska kyrkans hemsida).

40 *Dopet* [Hemsida].

ihop med och älskas av Gud. Begjutande med vatten blir därmed en symbol för något som redan finns, en frivillig rit som inte förändrar relationen mellan Gud och människa. Det uttrycks ett ”redan nu” men talas mycket tyst om ”ännu icke”, vilket av teologer brukar beskrivas som ”realiserad eskatologi”.

Slutsatser och diskussion

Vi har sett att det finns fem effekter av dopet som verkar vara de mest centrala i Svenska kyrkans grunddokument. Dessa effekter sammanfaller med de effekter som är mest centrala i NT: dopet ger gemenskap med Kristus, dopet ger gemenskap med Kristi kropp, den döpte får del av Helig Ande, dopet förmedlar syndernas förlåtelse och den döpte föds på nytt. Det finns en liten övervikt för några av effekterna: syndernas förlåtelse förekommer väldigt ofta liksom dopkandidatens nya födelse och gemenskapen med Kristus, hans liv, död och uppståndelse. Dessa tre effekter, som alltså verka vara essensen av dopets verkningar, förekommer mer sparsamt i domkyrkoförsamlingarnas marknadsföring av dopet. I synnerhet lyser syndernas förlåtelse med sin frånvaro från de brev, broschyrer och hemsidor som ingår i artikelns textmaterial. Endast två domkyrkoförsamlingar tar upp denna effekt. Påpekas bör även att denna effekt, som är central i den nicenska trosbekännelsen och hos Luther, inte heller nämns på Svenska kyrkans huvudhemsida, www.svenskakyrkan.se. Denna hemsida har i och för sig formuleringen att Gud vill ”befria oss från allt som förlamar och på så sätt förnya våra livsmöjligheter.”⁴¹ I sak kan detta betyda detsamma som att förlåta våra synder men är det den enda tolkningen? Endast en av församlingarna nämner ordet ”arvsynd”.⁴²

Det allra vanligaste nyckelbegreppet i min undersökning av domkyrkoförsamlingarna är gemenskap/samhörighet. Alla 13 församlingarna tar upp detta. Ordet representerar en väldigt bred kategori där allt från medlemskapet i Svenska kyrkan till den mest intima samhörighet med Gud får plats. En övervägande del av församlingarna tar

⁴¹ *Dopet* [Hemsida].

⁴² Härnösands domkyrkoförsamling.

upp både den jordiska och den himmelska gemenskapen, dock med tonvikt på medlemskapet i Svenska kyrkan. Kanske är det detta som är det viktigaste för församlingarna? Eller är det mest ett uttryck för Svenska kyrkans inneboende dragning åt det byråkratiska och juridiska? Det kan naturligtvis vara en kombination av båda sakerna. Sedan 1996 är det dopet som ger medlemskap i Svenska kyrkan och inte bara det faktum att man föds av föräldrar som är medlemmar vilket var fallet tidigare. Detta poängteras på flera ställen, så det är uppenbarligen viktigt för församlingarna att vara tydlig på denna punkt. Många församlingar pekar också på den större gemenskapen som den döpte blir del i: Kristi kyrka på jorden, en gemenskap med alla döpta genom alla tider och på alla platser. När det gäller den himmelska gemenskapen formuleras den på lite olika sätt. En del framhåller den självklara samhörigheten mellan Gud och människa medan andra väljer att tala om den döptes delaktighet i Kristus. En viktig fråga i sammanhanget är dock: vad betyder det att ha gemenskap med Gud? Går det att ha en sådan om man inte blivit av med arvsynden? Kan den skadade, mänskliga naturen umgås med Gud? Innebär "gemenskap med Gud" implicit att synderna är förlåtna och människan är helad? Alltså att "jag har gemenskap med Gud" är samma sak som att "mina synder är förlåtna"? Med tanke på den passus som står på www.svenskakyrkan.se och på ett par av församlingarnas hemsidor blir jag lite fundersam: "Genom hela kyrkans historia har dopet varit den synliga bekräftelsen på varje människas självklara samhörighet med Gud."⁴³ Om människan är skapad till gemenskap med Gud och dopet är den synliga bekräftelsen, instiftad av Gud, på något som alltså alltid har funnits där, vad spelar då arvsynds läran för roll? Vad spelar dopet för roll om relationen med Gud finns där oavsett dop eller inte? Behöver synderna bli förlåtna i dopet när Kristus dessutom dog på korset för våra synders skull? Behöver vi döpas över huvud taget? Luther pekar på att Gud har gett mänskligheten den yttre dophandlingen så att vi ska kunna nå fram till handlingens inre mening: att vi är förlåtna och befriade av Guds nåd och förtjänst.

43 *Dopet* [Hemsida].

Ungefär två tredjedelar av församlingarna har beskrivit dopet som en välkomstakt. Dogudstjänsten är ett tillfälle för släkt, vänner och församling att hälsa barnet välkommet till livet och till kyrkans gemenskap. I samband med detta motiv brukar också dopet som en första fest för barnet tas upp. Detta är naturligtvis ett, mänskligt sett, både vackert och hedervärt motiv – det är klart att barnet ska hälsas välkommet till livet och den döpte till kyrkan. Livets mirakel är värt att firas. Frågan är dock om det finns något stöd i Bibeln för att främst framhålla dopet som ett välkomnande? Finns det i *något* av Svenska kyrkans lärodokument något stöd för att över huvud taget tala om dopet som en välkomstakt?

Samma statistiska förhållande som för välkomstakten föreligger med nyckelbegreppet ”löfte om närvaro”. Två tredjedelar av församlingarna tar fasta på Jesu ord i Matt 28: ”... jag är med er alla dagar till tidens slut.” Tanken att Gud går sida vid sida med varje människa är trösterik i vår kaotiska nutid.

Utöver dessa tre välrepresenterade nyckelbegrepp – gemenskap/samhörighet, välkomnande och löfte om närvaro – förekommer tacksamhets- och festmotiven hos ungefär en tredjedel av församlingarna i materialet. Övriga nyckelbegrepp förekommer endast en eller två gånger i materialet.

Anmärkningsvärt är att Jesus nämns förhållandevis lite i församlingsmaterialet: Den döpte blir en del av *Guds* familj, *Gud* ska vara med alla dagar, den döpte blir del i en gemenskap med *Gud*. Förvisso tror Svenska kyrkan att Gud är treenig och att Jesus är en del av denna treenighet, men Jesu person är tillräckligt central för dopet och dess frälsande verkan för att beredas rätt mycket mer plats i texterna. Vad är denna tystnad ett uttryck för? Har ”frikyrkorna” lagt beslag på Jesus så att Svenska kyrkan inte vågar använda honom i sin förkunnelse? Eller finns här en rädsla för att bli för specifik, en rädsla för att stöta bort de människor som ”tror på någonting”, ”tror på en högre makt”, ”tror på Gud men på mitt eget sätt”? När Jesus Kristus blandas in i bilden blir kristendomen plötsligt något mycket mera konkret och påtagligt

än det obestämbara rosa skimmer som omger ”den högre makten”. Det blir svårare att tala om Gud i allmänna termer av ”Kärlek” och ”Liv” om man lägger till en historisk person som väldigt mycket av denna nämnda kärlek hänger på: utan Kristi korsdöd ingen räddande och befriande kärlek.

Jag hade hoppats på att finna mer information på församlingarnas hemsidor än vad jag har gjort under min undersökning. På väldigt många sidor finns endast några få rader om dopets betydelse. Detta förvånar mig eftersom dopet har en så central betydelse inom de allra flesta kristna kyrkor. Som jämförelse kan vi ta ett politiskt parti. När det är valår gör partiet sitt yttersta för att nå ut med sitt budskap. Debatter i tv och radio, torgmöten och de sociala medierna på internet används för att budskapet ska nå ut. Partiets hemsida innehåller så klart parti-programmet och deras agenda för valet: ”Om vi vinner valet lovar vi att ...” Motsvarande information verkar inte finnas hos Svenska kyrkans domkyrkoförsamlingar, med två undantag.⁴⁴ De allra flesta hemsidor jag har studerat präglas faktiskt av snuttifiering. Även på www.svenska-kyrkan.se, som är en ganska väl genomarbetad sajt, märker man att samma rader upprepas på olika sidor, ibland omformulerade och ibland inte. Antingen ligger Svenska kyrkan efter i utvecklingen eller så har församlingarnas IT-ansvariga för mycket att göra.

I värsta fall är församlingarna inte intresserade av att föra ut sitt budskap. Detta vore ju ett fatalt misstag med tanke på Jesu ord i Matt 28 om att gå ut och göra alla folk till lärjungar, med andra ord föra ut budskapet och låta döpa människor. Om nu det centrala i budskapet är att synden blir förlåtna, att gemenskapen med Gud återigen kan bli naturlig och självklar, varför är det så få som uttrycker detta? Inte heller församlingarnas brev och broschyrer är särskilt utförliga, med undantag av Härnösands domkyrkoförsamling som tar upp de flesta av dopets grundläggande effekter, om än ganska kortfattat och med många bilder som ackompanjemang. Finns det en rädsla i Svenska kyrkan att gå på djupet i de frågor som handlar om kyrkans innersta väsen? Tror man att nutidssvensken är ointresserad av andliga frågor?

44 Visby och Härnösands domkyrkoförsamlingar.

Naturligtvis kan det vara så enkelt att man från församlingarnas sida inte vill kasta en massa dogmatiska formler i knäet på nyblivna föräldrar. Trots allt är de flesta människor inte teologiskt skolade. När församlingen talar om välkomnande, tacksamhet och ”nådens källa” kan det vara ett sätt att mötas på halva vägen, att bjuda in till samtal istället för att kanske skrämman bort någon med en teologisk formulering. För risken är att den som blivit bortskrämd inte kommer tillbaka och då får församlingen heller ingen chans att förklara vad som finns bakom de teologiska orden.

Där bakom de stora orden tror jag att nutidssvensken absolut är intresserad av andliga frågor. Globaliseringen och miljö rörelsen ökar medvetenheten om att allt och alla hänger samman i ett enda stort ekosystem. Etik, religion och livets stora frågor får ny belysning i ljuset av finanskriser, askmoln och global uppvärmning. Svenska kyrkan har verkligen ett bra utgångsläge. Men om Svenska kyrkan ska tala om synd och arvsynd, nåd och förlåtelse kan det kanske behövas ett nytt språk. KO manar, i inledningen till dess första paragraf, varje enskild kristen och kyrkan i stort att ”i varje tid på nytt leva sig in i trons djup och klargöra dess innebörd”.⁴⁵ Frågan är om det är detta vi har sett ta sig uttryck i församlingsmaterialet. Bygger formuleringarna om välkomnande, gemenskap och närvaro på en inlevelse i den kristna trons djup? Klargör de dess innebörd?

Summary

*The Meaning of Baptism in the Church of Sweden.
A study of the relation between doctrinal documents
and current popular information*

This study investigates how the Church of Sweden justifies that people should be baptised. How does the Church express the difference between “before and after”? Are some effects of baptism mentioned more frequently than others? Which effects dominate in different types of texts?

⁴⁵ KO 1 kap, inl. (s. 13).

The survey begins with the texts that constitute the foundation of the faith, confession and doctrine of the Church of Sweden, to see what the effects of baptism traditionally are understood to be. The survey then continues with an analysis of popular texts on baptism used in the thirteen cathedral parishes of the Church of Sweden. The analysis generates a set of key concepts which I use to compare the effects of baptism in the popular texts with the effects that the official documents describe.

The most important official documents for this study are the Bible, some of the documents from the Book of Concord, the official decree from the Synod of Uppsala in 1593, the Church Ordinance and the books of worship currently in use in the Church of Sweden. Within these documents I find five frequently mentioned effects: baptism mediates the forgiveness of sins, gives fellowship with Christ and with the body of Christ (*viz.* the Church), results in a new birth and bestows upon the baptised the Holy Spirit.

From the thirteen cathedral parishes I have used the letters of invitation to baptism that they send to parents who have new-born children. I have also analysed the texts concerning baptism on the same parishes' web pages. It turns out that this popular material seldom mentions the five effects of the official documents but introduces "new" key concepts instead. These concepts are better characterised as "reasons for baptism" than "effects of baptism" – for example, that baptism is an occasion for giving thanks or for welcoming the child. Something that is also highlighted in the parish texts is God's promise to be present in the baptised person's life. Though this promise is closely connected to Jesus' words in Matthew ch. 28, the parish texts seldom bring out the central role of Jesus in baptism; they prefer to speak about "God".

A question one may ask is whether this silence about Jesus and about the traditional effects of baptism depends on a fear, or cautiousness, within the Church of Sweden when talking about essential aspects of Christianity. Another question for further discussion is whether the "new" key concepts may be seen as a means for the parishes to communicate the depth of faith in a new era, as they are

obliged to do according to the Church Ordinance. Have they found the right way to go?

Källor och litteratur

- Barndop.nu* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.barndop.nu/> [2011-05-10]
- Beasley-Murray, G. R., 1972, *Baptism in the New Testament*. Exeter.
- Dop i Lunds stift* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.dopsajten.se/> [2011-05-10]
- Dopet* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/> Tro och andlighet / Dop [2011-05-10]
- Dopet i vår tid – Uppsala stifts dopprojekt 2007–2010* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=649739> [2011-05-10]
- Dopguiden* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.dopguiden.se/index.html> [2011-05-10]
- EB 2002: *Den svenska evangelieboken*. Stockholm 2003.
- En liten bönbok*. Stockholm 2005.
- HB 1986: *Den svenska kyrkohandboken*, del 1. 2:a rev. utg. Stockholm 2003.
- Hägglund, Bengt, 2003, *Teologins historia*. 5:e uppl. Göteborg.
- Katolska Kyrkans Katekes*. Vejbystrand 1996.
- Kavanagh, Aidan, 1978, *The Shape of Baptism: The Rite of Christian Initiation*. New York.
- KO: *Kyrkoordning 2010 med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan*. Stockholm 2010.
- Livets skeden: Dopet*, red. Lasse Hedman. Stockholm 2008.
- Luther, Martin, 1983, *D:r Martin Luthers lilla katekes med kort utveckling*. Älvsjö.
- Luther, Martin, 1999, *Martin Luthers stora katekes*. Täby.
- Mannberg, Maria, 2007, *Inbjudan till dop*. Stockholm (Verbum, art. nr 526028).
- Martling, Carl Henrik, 1992, *Svensk liturgihistoria*. Stockholm.
- PsB 1986/2002: *Den svenska psalmboken med tillägg*. Stockholm 2002.
- Svenska kyrkan [Hemsida]. Tillgänglig: www.svenskakyrkan.se [2011-05-10]
- Svenska kyrkans bekännelseskriterier*. 6:e uppl. Stockholm 2005.
- White, James F., 1993, *A brief history of Christian Worship*. Nashville.